

Werken aan de omslag

Toespraak op het NUON minisymposium Step2Work

Jan van Zijl, 4 mei 2007

Dames en heren,

De economie groeit als kool.

De werkgelegenheid neemt fors toe en de werkloosheid daalt, hoewel minder dan je op grond van de groei zou verwachten.

Werkgevers melden weer problemen bij de vervulling van vacatures.

En toch krijgt mijn secretariaat nog dagelijks miltjes binnen van wanhopige werkzoekenden die er, ondanks alle verhalen over schaarste, niet in slagen om aan de slag te komen.

Dat zijn niet de jongeren waar we het vandaag over hebben maar vrijwel altijd ouderen.

Een en ander wordt begrijpelijk wanneer we wat minder oppervlakkig kijken naar wat er op de arbeidsmarkt aan de hand is.

De afgelopen 5 jaar is het aantal mensen dat een baan heeft of op zoek is naar een baan nog met zo'n 200.000 toegenomen.

Het aantal banen is in FTE (fulltime equivalenten) omgerekend nog altijd beneden het niveau van 5 jaar geleden.

In personen is het gelukkig iets meer.

Dat neemt niet weg dat het aantal werklozen nog altijd ongeveer de helft meer is dan eind 2001.

Het Centraal Plan Bureau is optimistisch.

Zij gaat ervan uit dat die nog altijd hoge werkloosheid zal afnemen tot ongeveer het niveau van eind 2001.

Die voorspelling wordt echter niet vanzelf waar.

Die moet waargemaakt worden.

Want wat is er aan de hand?

Achter de bruto cijfers van groei van de werkgelegenheid en groei van de beroepsbevolking gaan veelsoortige stromen schuil.

Er verdwijnen banen en er komen- de laatste tijd gelukkig steeds meer- banen voor terug.

Mensen trekken zich terug van de arbeidsmarkt en anderen melden zich juist.

De banen die verdwijnen zijn vaak laag gekwalificeerde routinebanen.

De banen die ontstaan vragen om hoog geschoold vakmanschap.

Een bedrijfstak als de industrie verandert daardoor volledig van aanzien.

En dat geldt ook voor het bank- en verzekeringswezen.

De werknemers die verdwijnen zijn vaak laag opgeleid, maar tevens relatief hoog gekwalificeerd.

Het zijn de mensen die in en vlak na de oorlog weinig kansen op een goede opleiding hebben gekregen, maar wel de capaciteiten en de motivatie hadden om al werkend en bijlerend de nodige competenties te verwerven.

Het zullen de komende jaren ook steeds meer de eersten zijn die geprofiteerd hebben van de vergrote toegankelijkheid van het onderwijs in de tweede helft van de vorige eeuw.

De werknemers die nieuw op de arbeidsmarkt verschijnen, de schoolverlaters, laten al enkele jaren slechts een bescheiden toename van hun opleidingsniveau zien.

En die toename is dan ook nog volledig te danken aan de inhaalslag die de meisjes maken.

Bij de jongens is er zelfs sprake van een daling van het opleidingsniveau.

Vraag en aanbod groeien daardoor kwalitatief steeds verder uit elkaar.

Vandaar dat we nu al kampen met ernstige problemen in de vacaturevervulling.

En dit terwijl we nog steeds veel meer werklozen aan de kant hebben staan dan 5 jaar geleden.

Economische groei leidt, zoals het CPB terecht voorspelt, tot meer banen.

Meer banen leidt echter niet langer vanzelf tot minder werkloosheid.

Daartoe moeten we de aansluiting tussen vraag en aanbod kwalitatief op orde zien te krijgen.

Dit kan op verschillende manieren.

Allereerst zullen we een kwaliteitsverbeteringsimpuls aan ons onderwijs moeten geven.

Ondanks jarenlange bezuinigingen en relatief lage uitgaven per leerling presteert ons onderwijssysteem, internationaal vergeleken, nog altijd goed.

We zitten echter wel slecht met onze hoge voortijdige schooluitval. En we zitten slecht met de ontwikkeling van de deelname aan het hoger onderwijs.

En dat zijn nou net twee dingen die een klein rijk land zich niet kan permitteren.

Wij moeten het namelijk juist van de kwaliteit hebben.

Vervolgens moeten we uitblinken in het bieden van tweede, derde, vierde en nog veel meer kansen om door te groeien in kennis en competenties, ook nadat mensen het initieel onderwijs verlaten hebben.

Dat geldt voor werkenden, maar ook voor werklozen en voor mensen die zich wegens zorgtaken tijdelijk terugtrekken van de arbeidsmarkt.

Een periode van gedwongen of vrijwillige inactiviteit moet een bijspijkerperiode worden en niet, zoals op dit moment, een periode van verval van werkcompetenties.

Een deel van de aansluitingsproblemen die we nu hebben komt voort uit het feit dat we bij degenen die tijdens de afgelopen laagconjunctuur werkloos werden de competenties hebben laten eroderen.

We moeten dat met een zware extra inspanning op het gebied van scholing van werklozen goedmaken, en we moeten er ook voor zorgen dat het ons niet meer gebeurt.

Ook moeten we er iets aan doen om te zorgen dat het werk zodanig wordt verdeeld dat er voor iedereen een plekje is.

Dat betekent meer doen aan functiedifferentiatie.

Het betekent ook: de markt voor persoonlijke dienstverlening tot ontwikkeling brengen.

Hierdoor ontstaat er werk voor mensen die weinig geleerd hebben en komt er tijd vrij voor hooggekwalificeerd werk bij degenen die daartoe in staat zijn.

Ten slotte moeten we ons inspannen om talenten te onderkennen.

Daarbij gaat het om de talenten van werkenden die vaak meer kunnen dan van ze gevraagd wordt.

Daarbij gaat het ook om de talenten van de jongeren die voortijdig de school hebben verlaten.

De oorzaak hiervan is vaak dat ze de discipline en de motivatie die het volgen van een opleiding vergt, gegeven hun levensfase en hun leefomgeving, niet konden opbrengen.

Daarbij gaat het ook om de talenten van de oudere werklozen.

Bij deze groep wordt er vaak ten onrechte automatisch van uitgegaan dat ze te oud zijn om zich nog aan te passen aan en in te leven in een nieuwe werkomgeving.

Talenten ontwikkelen, talenten ontdekken en talenten gebruiken.

Dat zijn de drie dingen die de komende jaren hard nodig zijn om de optimistische voorspelling van het CPB waar te maken.

Doen we daar onvoldoende aan, dan loopt de economische groei vast in het moeras van enerzijds onvervulbare vacatures en anderzijds een blijvend groot aantal langdurig werkloze kanslozen.

Aan elke hoogconjunctuur komt een keer een eind.

Het is ontzettend belangrijk dat wij ons er met elkaar voor inspannen dat dat eind dit keer niet dichterbij gebracht wordt door een falend arbeidsmarktbeleid.

Tot zover de arbeidsmarkt in z'n algemeenheid.

Dames en heren, ik kom nu bij de jongeren.

Er zijn nu 40.000 meer jongeren tussen de 15 en 25 jaar dan 5 jaar geleden.

Het aantal werkloze jongeren is 20.000 hoger dan 5 jaar geleden.

Het aantal werkende jongeren is echter maar liefst met 75.000 afgenomen.

Dat betekent dat steeds minder jongeren actief zijn op de arbeidsmarkt.

De participatiegraad is gedaald, zeggen we in arbeidsmarkttermen.

Was dat niet gebeurd, dan zou het aantal werkloze jongeren het dubbele zijn van wat het nu is.

Voor een belangrijk deel is dit effect bereikt doordat meer jongeren langer op school bleven.

Dat is uitermate gunstig, en zal de komende jaren leiden tot een nieuwe groei van het opleidingsniveau van de nieuwe instroom in de beroepsbevolking.

Voor een deel zit die groei er echter in dat er minder jongeren zonder diploma op de arbeidsmarkt verschijnen en meer op de laagste niveaus van het beroepsonderwijs.

Dat is mooi, maar we moeten er wel rekening mee houden dat de werkgelegenheid voor de onderkant van het beroepsonderwijs nu juist onder druk staat.

Dat betekent voor deze leerlingen een teleurstelling wanneer ze, gediplomeerd en wel, op de arbeidsmarkt op ongeschoold werk zijn aangewezen.

Gelukkig zijn er nog beroepen, bijvoorbeeld in heel verschillende sectoren als de bouw en de zorg, waar ook voor de lager opgeleiden nog goede mogelijkheden zijn.

Het is dus juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt zaak om leerlingen de juiste keuzes te laten maken.

Het is ook zaak om, nu de arbeidsmarkt weer aantrekt, groenpluk te voorkomen en de hogere onderwijsdeelname vast te houden en liefst nog uit te breiden.

De jongeren die buiten de arbeidsmarkt staan zitten voor een deel op school.

Maar ongeveer 80 a 90.000 jongeren zitten niet meer op school, hebben geen baan en zijn daar ook niet naar op zoek.

De problemen onder deze groep zijn aanmerkelijk groter dan die onder de even grote als werkloos getelde groep.

De werklozen zijn tenminste nog druk bezig werk te vinden.

En dit zal uiteindelijk ook wel lukken in deze conjunctuur.

Waar we ons echt zorgen over moeten maken zijn de jongeren die niet meedoen.

Zij dreigen voorgoed voor de arbeidsmarkt verloren te gaan.

Dat is niet alleen jammer voor de arbeidsmarkt, maar het is ook jammer omdat buiten de arbeidsmarkt op den duur ook buiten de samenleving kan betekenen.

Dit is de voornaamste kweekvijver voor de armoede, de kansloosheid en de uitzichtloosheid van de toekomst.

Het aantal jongeren in deze categorie zoveel mogelijk terugdringen is een belangrijke maatschappelijke opgave.

Nuon pakt die uitdaging op met Step2Work.

Jongeren die op de reguliere weg naar werk zijn vastgelopen een nieuwe kans geven.

Niet met ingewikkelde abstracte plannen, maar heel praktisch.

Met een baan die naast werkervaring ze ook opnieuw zelfrespect en zelfvertrouwen geeft.

Met een opleiding die aansluit op de kennisbehoeften die ze al werkende zelf hebben kunnen ontdekken.

In een richting die aansluit bij de vraag op de regionale arbeidsmarkt.

Dat is nuttig voor Nuon; een kwart van de deelnemers die het traject afronden komt bij Nuon in vaste dienst.

Het is ook nuttig voor andere werkgevers die dankzij dit project hun vacatures kunnen vervullen.

Het is ook nuttig voor de samenleving.

Het is bovenal nuttig voor de jongeren zelf die dankzij Step2Work weer toekomst hebben.

Nuon kan het zich als groot en winstgevend bedrijf permitteren, te investeren in dit project dat alleen maar winnaars kent.

Nuon is als maatschappelijk verantwoordelijke onderneming ook bereid tot die investering.

Dat kan en mag echter niet van elk bedrijf in Nederland gevraagd worden.

Daarom is het belangrijk dat de overheid bereid is om dergelijke initiatieven van werkgevers financieel te ondersteunen.

Want waar werkgevers zelf het initiatief nemen om jongeren en andere werklozen die geen zicht meer hebben op een baan weer op weg te helpen, is de kans dat die weg er een is naar werk optimaal.

Het succes van Step2Work bewijst dat.

Net zoals de gunstige resultaten van de onlangs beëindigde SVWW-regeling.

Vandaar het pleidooi van de RWI om opnieuw middelen vrij te maken voor vraaggerichte re-integratie.

Dat sluit ook aan op de wijzigende verhoudingen op de arbeidsmarkt waarbij het vervullen van vacatures weer even belangrijk is geworden als het aan werk helpen van werklozen.